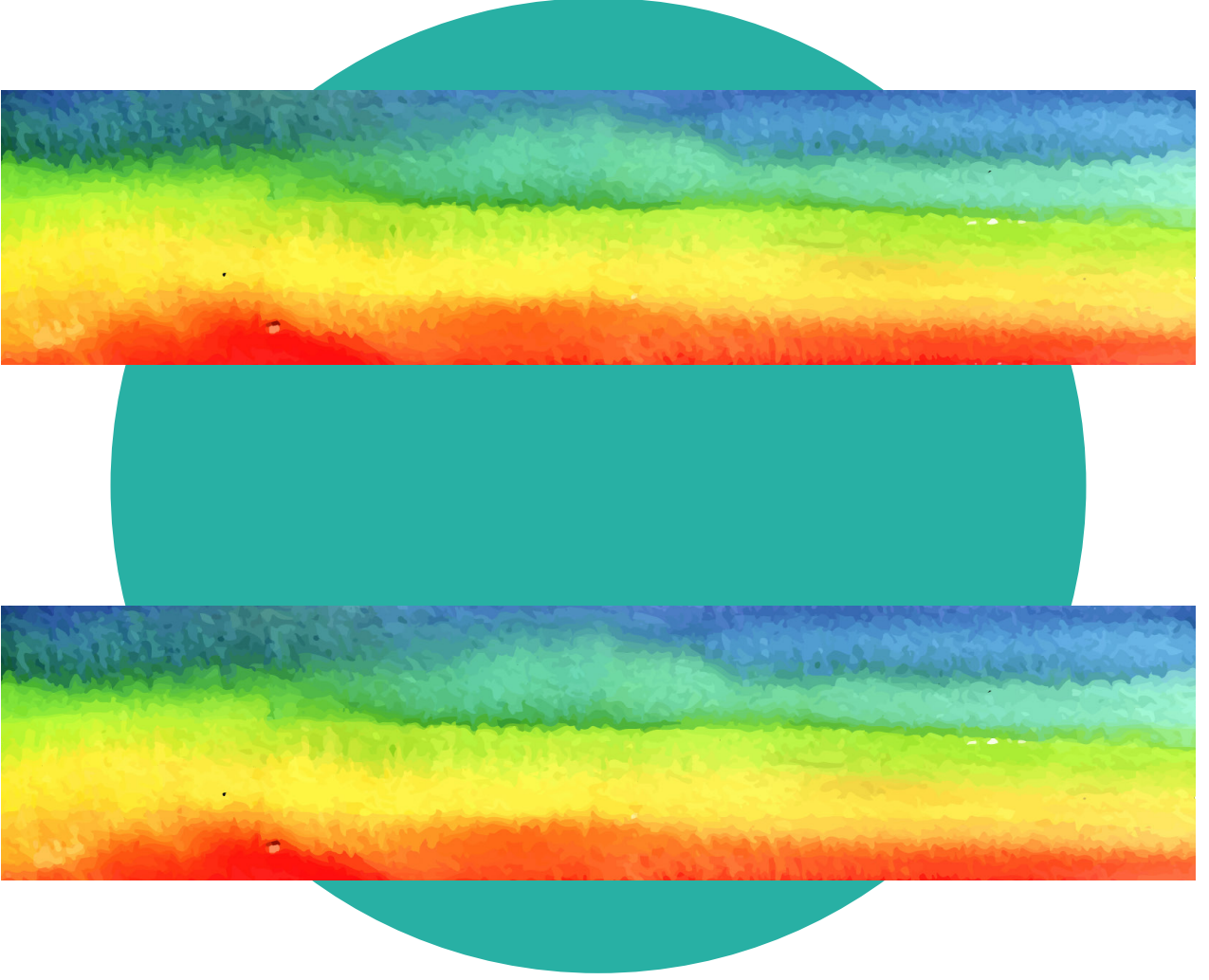

Birliktelikle Eşitlik Zamanı!

Kıbrıs'ın kuzeyindeki
LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARINI
İzleme Raporu 2024

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

**İnsan
Hakları**
Platformu
Human Rights Platform

Kıbrıs'ın kuzeyindeki
LGBTİ+'ların İnsan Haklarını İzleme Raporu
2024

Hazırlayan
Erman Dolmacı

Katkıda Bulunanlar
Ali Dayıoğlu - Editör
Yağmur İzcan - Hukuki Görüş
İzlem Sönmez - Redaktör
Yrd. Doç. Dr. Burcu Özbakır - Tıbbi Görüş
İbrahim Ömür Ray - Kuir Kıbrıs Derneği

Yayınlayan
İnsan Hakları Platformu

Birinci Baskı
2025, Lefkoşa

Tasarım
Cypdes Factory Advertising

📍 Ahmet Sadık Sokak, Temel 1 Apt. No 6, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

✉ info@ihpcy.eu 🌐 insanhaklariplatformu.eu

f ihp.hrp @ ihp.hrp ✂ ihp_hrp

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu'nun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform

İÇİNDEKİLER

ÖZET	5
GİRİŞ	6
METODOLOJİ	6
ARKA PLAN BİLGİSİ	7
LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARININ KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ (2023- 2024)	8
LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARININ TEMATİK ANALİZİ: KAYITLI BERABERLİK VE AİLE KURMA HAKKI	13
SONUÇ VE ÖNERİLER	17

ÖZET

Bu rapor, Kıbrıs'ın kuzeyindeki lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve artıların² (LGBTİ+) deneyimledikleri hak ihlallerini raporlamak ve bu haklara eşit erişim için neler yapılabileceği konusunda öneriler sunmak amacıyla İnsan Hakları Platformu (İHP) tarafından yıllık olarak hazırlanmaktadır. İlki 2022'de hazırlanan ve onun devamı niteliğinde olan bu raporda, bir önceki yıla kıyasla nelerin değiştiğine ve 2024'te öne çıkan hak ihlallerine odaklanılmıştır.

Eşcinsellik, Kıbrıs'ın kuzeyinde 2014'te suç olmaktan çıkarılmış olsa da LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık ve önyargı çeşitli alanlarda 2024'te de görülmeye devam etmektedir. Bu ayrımcılık ve hak ihlalleri bir önceki yılda olduğu gibi özellikle eğitim, sağlık, istihdam, barınma ve sosyal hizmet alanlarında yoğunlaşmaktadır. Konuyla bağlantılı bir diğer önemli sorun LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemidir. Konunun, 2020'den itibaren suç olarak tanımlanmasına ve İHP ile Kuir Kıbrıs Derneği'nin izleme ve savunuculuk çabalarına rağmen LGBTİ+'lara yönelik nefret dolu yorumlar özellikle sosyal medya üzerinden yaygın olarak yapılmakta, buna karşılık suç teşkil eden bu yorumların önlenmesine yönelik etkin soruşturma polis tarafından yürütülmemektedir. LGBTİ+'lara yönelik sorunlar bu şekilde devam ederken, eğitim ve sağlık alanlarında kapsayıcılık için mücadele eden Kuir Kıbrıs'ın çabalarına rağmen yetkililer 2024 yılı boyunca okul müfredatlarının değiştirilmesi ve ders kitaplarının ayrımcılıktan arındırılması konusunda direnç göstermeye devam edilmişlerdir. Yine aynı yıl görünürlük, ortak etkinlik ve barınma konularında Mağusa, Lefkoşa ve Lefke Belediyeleri olumlu adımlar atarken, polisin LGBTİ+'lara yönelik ayrımcı tutumu devam etmektedir. Özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nde hemcins birlikteliklerin 2015'te sivil birliktelik ile tanınmasına rağmen Kıbrıs'ın kuzeyindeki çiftlerin evlilik veya sivil birliktelik gibi haklara sahip olmaması nedeniyle aile hakkı başta olmak üzere heteroseksüel çiftlerin yararlandığı birçok hakka eşcinsel çiftler erişememektedir. Bu nedenle 2024 İzleme Raporunda LGBTİ+'lar açısından özellikle kayıtlı beraberlik hakkı ele alınacak ve vakalar üzerinden hak ihlalleri tartışılacaktır.

Uluslararası toplum ve yerel savunuculuk gruplarının LGBTİ+ haklarını desteklemeleri ve bu konuda baskı yaratmaları kapsayıcı ve eşit bir toplum oluşturabilmek için çok önemlidir. Kuir Kıbrıs'ın çalışmalarının maddi ve manevi olarak desteklenmesi, LGBTİ+'ların insan hakları bağlamında toplumun geriye kalanıyla eşitliğin sağlanabilmesi için olmazsa olmaz bir adımdır. Tüm bu yapılan çalışmalar için gerekli bütçelerin oluşturulması, aktivistlerin ve sivil toplum örgütlerinin (STÖ) sorunun çözümü için desteklenip olası risklere karşı korunmaları önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle eşcinsel çiftlerin de heteroseksüel çiftlere tanınan evlilik, evlat edinme, teşvik ve indirimlerden yararlanabilmeleri ve ayrımcılığa maruz kalmamaları için sivil birliktelik ve evlilik gibi kayıtlı beraberlik haklarının tanınması gerekmektedir. Ayrıca, LGBTİ+'ların karşılaştıkları kesişimsel³ ayrımcılığın tam olarak ele alınması için hayatın her alanında LGBTİ+'ları ayrımcılıktan koruyacak yasal düzenlemeler ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

¹ 'Kıbrıs'ın tümü Avrupa Birliği (AB) toprağıdır. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkin kontrol uygulamadığı adanın kuzeyinde, 2003 yılında imzalanan Katılım Antlaşması'nın 10. Protokolü uyarınca, AB mevzuatı askıya alınmıştır.' https://cyprus.representation.ec.europa.eu/about-us/turkish-cypriot-community_tr erişim tarihi 15 Mayıs 2024.

² Artı işareti (+), cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğinin LGBTİ kısaltmasında yer alan kimliklerden çok daha fazla olduğunu işaret etmektedir.

³ Kesişimsellik, çoklu ayrımcılık biçimlerinin bir arada anlaşılması için kullanılan bir yöntemdir.

GİRİŞ

Bu rapor Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan haklarının izlenmesi ve raporlanması için İHP tarafından çeşitli tematik alanlarda sürdürülen savunuculuk çalışmalarının bir parçası olarak hazırlanmaktadır. Böylelikle hem LGBTİ+'ların 2024'te insan hakları alanında nelerle karşılaştıklarına ilişkin kapsamlı bir bakış sunmak hem de 2023'e kıyasla yaşanan değişiklikleri analiz etmek amaçlanmaktadır. Raporda, LGBTİ+'ların maruz kaldıkları insan hakları ihlallerinin belgelenmesinin yanı sıra bu hakların hayata geçirilmesinin önündeki zorluk ve engellerin tespit edilip bunların nasıl aşılabacağı üzerine de odaklanılmaktadır. Bununla birlikte Rapor, LGBTİ+'ların insan hakları için yerel ve uluslararası savunuculuk aracı olarak da kullanılacaktır. Ayrıca izlemenin yapıldığı 2024 yılı içerisinde, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMIHYK), BM Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Bağımsız Uzman Raporu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR) gibi uluslararası mekanizmalara, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanlığı'nın 2024 Kıbrıs İnsan Hakları Raporu ile Uluslararası Lezbiyen Gey Derneği (ILGA) ve Transgender Avrupa'nın (TGEU) yıllık LGBTİ+ hakları izleme çalışmalarına⁴ da katkı sağlanmıştır. Yürütülen izleme, raporlama ve lobicilik çalışmalarında ayrıca Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların insan haklarıyla ilgili faaliyet gösteren İHP üyesi Kuir Kıbrıs da aktif olarak yer almıştır. Son olarak, bu süreçte emek veren, yaşadığı hak ihlallerinin raporlanması için bilgilerini paylaşan ve raporun son haline getirilmesi için çaba gösteren herkese teşekkür etmek ve içinden geçtiğimiz bu zor zamanlarda dayanışmanın bir kez daha önemini vurgulamak isteriz.

METODOLOJİ

2024 yılı hak ihlallerini izleme sürecine İHP tarafından daha önceki yıllarda hazırlanan göstergeler ve izleme planı güncellenerek başlanmıştır. İzleme yapılırken hedef grup olarak yerel sorumlu kurumlar, seçilmiş temsilciler, özel sektör çalışanları, LGBTİ+'lar, göçmenler, aktivistler, geleneksel ve dijital medya platformları ve gazeteciler seçilmiştir. İzleme yöntemi olarak ise yasal metinler, uluslararası sözleşmeler, Kuir Kıbrıs'ın Dayanışma Hattı ile İHP'nin İhbar Hattı verileri analiz edilmiştir. Daha fazla veri toplamak için çevrimiçi kaynaklar, dilekçeler ve yazılı sorular da kullanılmıştır. Ayrıca, mahkemelerdeki duruşmalar da izlenip mağdurlar, tanıklar, sorumlu kurumlar ve aktivistlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bunların dışında, gözaltı yerlerine, mahkemelere, hastanelere ve eylem yerlerine İHP Avukatları Yağmur İzcan ve Sevilay Yıldırım Candanal'ın yaptıkları saha ziyaretlerinin raporları da kaynak olarak kullanılmıştır. Verilerin toplanması, depolanması, analiz edilmesi süreçlerinde gizlilik, güvenlik, veri koruma ve mağdurlara zarar vermeme ilkeleri göz önünde bulundurularak vaka örnekleri anonimleştirilmiş ve kullanılan bilgiler için özneler bilgilendirilerek onayları alınmıştır.

4 ILGA-Avrupa, 2025 Yıllık Rapor: Kıbrıs (Şubat 2025) <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2025/02/Annual-Review-2025-Cyprus.pdf> erişim 27 Haziran 2025.

ARKA PLAN BİLGİSİ

Kıbrıs'taki hukuk sistemi Anglo Sakson hukuk sistemine (*common law*) dayalı olmakla beraber, söz konusu hukuk sistemi yerel şartlara ve gereksinimlere uygun şekilde uyarlanarak uygulanmaktadır. Bu çerçevede uluslararası antlaşmaların iç hukuktaki yeri 'Anayasa'nın' 90. maddesinde düzenlenmiştir.⁵ Buna göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar onay 'yasaları' ile iç hukukun parçası haline gelmektedirler. Kıbrıs'ın kuzeyindeki siyasi otorite 1974'ten beridir adanın bütününden ayrı *de facto* (fiili) olarak faaliyet göstermektedir. Bu durum uluslararası kurumların Kıbrıs'ın kuzeyini denetleyememelerine ve yaşanan hak ihlallerinin görünmezliğine neden olmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Loizidou v. Türkiye* davasındaki kararı ile Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan hakları ihlallerinden Türkiye'nin doğrudan sorumlu olduğunu kabul etmiş ve Kıbrıs'ın kuzeyini "Türkiye'ye bağlı yerel alt yönetim" şeklinde nitelendirmiştir.⁶ Bir diğer önemli husus ise Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan haklarını korumak için çeşitli uluslararası sözleşmelerin Meclis tarafından onaylanıp iç hukukun parçası haline getirilmesidir.⁷ Her ne kadar etkin olarak uygulanmasalar da bu sözleşmeler, LGBTİ+'ların insan haklarını korumak ve ayrımcılıkla mücadele etmek için önemli birer savunuculuk araçlarıdır. Bunlara ek olarak, uluslararası insan hakları hukukunun cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin kapsamlı bir dökümanı olan **Yogyakarta İlkeleri**⁸ her ne kadar bağlayıcı olmasa da LGBTİ+ haklarını anlamada ve savunmada önemli bir kılavuzdur. Bununla birlikte BM Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Konusunda Bağımsız Uzman dahil BM'nin çeşitli mekanizmalarının ürettiği kararların ve belgelerin de hak izleme yaparken dikkate alınması önemlidir.

Kıbrıs'ın kuzeyindeki tek LGBTİ+ örgütü olan ve 2007'de kurulan Kuir Kıbrıs, LGBTİ+'ların insan haklarına eşit erişimlerinin sağlanabilmesi ve onlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması için tüm zor şartlara rağmen mücadeleye devam etmektedir. Kuir Kıbrıs'ın da çabaları sonucunda İngiliz sömürge idaresi döneminde 'Ceza Yasası'na konulan 'doğaya aykırı cinsi münasebet' tanımı ve suçu, Kıbrıs'ın kuzeyinde 27 Ocak 2014'te yürürlükten kaldırılmıştır. Böylesine önemli bir adım atılırken, yine aynı yıl yürürlüğe giren 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası'⁹ kapsamında oluşturulması öngörülen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi, üstünden yıllar geçmesine rağmen halen etkin bir şekilde çalışmamaktadır.¹⁰ Bununla birlikte, devam eden savunuculuk çalışmaları sonucunda 23 Mart 2020'de 'Ceza Yasası'nda LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi suç haline getirilmiştir.¹¹ Dünyanın birçok yerinde giderek güçlenen Yeni Sağ akımlar ile LGBTİ+ ve toplumsal cinsiyet karşıtı politikalar LGBTİ+'ların hayatlarını ve insan haklarına erişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle Kıbrıs'taki LGBTİ+'ların insan hakları bağlamındaki durumunu anlayabilmek için siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, yasal ve güvenlik alanlarındaki gelişmeler de dahil olmak üzere birbiriyle kesişen çeşitli faktörlerin yakın coğrafyadaki ve tüm dünyadaki gelişmelerle birlikte incelenmesi gerekmektedir.

5 <https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/ANAYASA.pdf>

6 European Court of Human Rights, *Case of Loizidou v. Turkey* (Application no. 15318/89), Judgment, Strasbourg, 18 Aralık 1996.

7 İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHUS), Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (MSHUS), Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (ABTHŞ), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (KKHTAÖS), Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), İşkenceye Karşı Sözleşme (İKS), Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (IAOKS), Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EKHS), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS) ve 1951 Mülteciler Sözleşmesi (MS).

8 KAOS GL, "Yogyakarta İlkeleri (2017 Yılı İtibariyle Genişletilmiş Versiyon)" (2020) <https://kaosgilderneqi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf> erişim tarihi 25 Mayıs 2024.

9 <https://mevzuat.mahkemeler.net/Yasalar/61-2014.docx?rnd=56285>

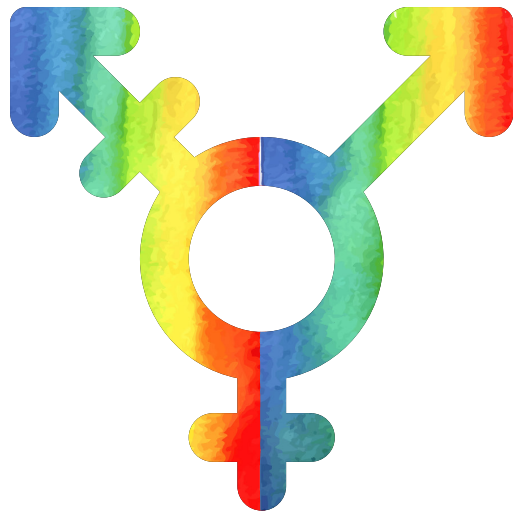
10 <https://tced.gov.ct.tr/HABERLER/toplumsal-cinsiyet-esitligi-dairesi-kurulus-23alismlari-devam-ediyor>

11 Kuir Kıbrıs Derneği, "Ceza (Değişiklik) Yasası Yürürlüğe Girdi" (2020) www.queercyprus.org/2020/04/01/ceza-degisiklik-yasasi-yururluge-girdi/ erişim tarihi 25 Mayıs 2024.

LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARININ KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ (2023- 2024)

Bu bölümde 2023 yılı *LGBTİ+'ların İnsan Hakları İzleme Raporu*¹² bulguları ile 2024 yılı izleme bulguları arasında karşılaştırmalı analizi yapılacak ve özellikle 2024'te yaşanan LGBTİ+'ların insan hakları ihlallerine değinilecektir. Öncelikle, yasal bağlamda 2023'ten 2024'e olumlu bir gelişme yaşanmadığının vurgulanması gerekmektedir. Ayrıca, LGBTİ+ ve toplumsal cinsiyet karşıtı seferberlik tüm dünyada artarken yerelde de LGBTİ+'ların deneyimledikleri hak ihlallerinin devam ettiği ve yetkililerin bu durumu önlemek için yetersiz kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu durum izleme kapsamında hazırlanan ve '12/2006 Bilgi Edinme Hakkı Yasası' tahtında Polis ve çeşitli yerel yönetimlere dağıtılan bilgi edinme dilekçelerine verilen cevapta da açıkça görülmektedir. 'Ceza Yasasında' tanımlanan nefret söylemi suçu hakkında 2024 yılı içinde kaç işlem başlatıldığı ve kaçının sonuçlandırılarak Savcılığa sevk edildiği Polise sorulduğunda, 18 Nisan 2025 tarihli cevap dilekçesinde "yapılan şikayet doğrultusunda soruşturma başlatılmış ancak sanıkları tespit etmek mümkün olmadığı nedeniyle ileri işleme gidilmemiştir" yanıtı verilmiştir. 2024'te Kuir Kıbrıs Derneği'nin Polis Genel Müdürlüğü'ne karşı açtığı nefret söylemlerinin etkin bir şekilde soruşturulmasının talep edildiği dava da görülmeye başlanmıştır.¹³ Polis, Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu'nun nefret söylemi yapan kişilerle ilgili gerekli bilgileri paylaşmaması nedeniyle şüphelilerin tespit edilemediğini iddia etmiştir. Bu durum polisin nefret söylemi suçlarını araştırmadaki irade eksikliğini göstermektedir.

Bilgi edinme dilekçelerinin dışında hak izleme kapsamında Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattı¹⁴ ile İHP Acil Durum Hattı verileri de değerlendirilmiştir. Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattı'na 2024 yılı içerisinde toplam 105 kişi ulaşırken, İHP Acil Durum Hattına ise LGBTİ+'larla ilgili toplamda 12 başvuru gelmiştir. Bu başvurular, dikkat çeken vaka örnekleriyle aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

¹² Erman Dolmacı, "Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların İnsan Hakları İzleme Raporu 2023" (2024)

https://insanhaklariplatformu.eu/uploads/es%CC%A7itlikveadalet_TR_xe2.pdf

¹³ Bugün Kıbrıs, "Nefret söylemlerinin etkin soruşturulması talebiyle açılan dava geçtiğimiz hafta görülmeye başladı" (2024)

<https://bugunkibris.com/2024/12/18/nefret-soylemlerinin-etkin-sorusturulmasi-talebiyle-acilan-dava-gectigimiz-hafta-gorulmeye-basladi/> erişim tarihi 29 Nisan 2025.

¹⁴ Kuir Kıbrıs Derneği, "Dayanışma Hattı" <https://www.queercyprus.org/2022/09/08/dayanisma-hatti>

KİŞİSEL GÜVENLİK VE ŞİDDET:

İHP Acil Durum Hattı'na 2024'te ulaşan vakalar, LGBTİ+'ların cinsiyetin yasal olarak tanınması ve adalete erişim konularında da çok boyutlu hak ihlallerine maruz kaldıklarını göstermektedir. Mevcut durumda Kıbrıs'ın kuzeyindeki transların veya ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişilerin cinsiyetlerinin yasal olarak tanınması gerek yasal düzenleme gerekse tıbbi süreçler nedeniyle ücretsiz ve erişilebilir durumda değildir. Erişilmesi mümkün olan durumlarda ise transların cinsiyetlerinin yasal olarak tanınması ve tıbbi sürecin tamamlanması uzun yıllar almaktadır. Bu süreçte kişinin yasal belgelerinde bulunan cinsiyeti ile kendisini tanımladığı cinsiyet farklı olabilmektedir. Böylesi bir durumda yasal belgelere bakılarak kişilerin koşullara yerleştirilmeleri halinde ruh ve beden bütünlüklerinin korunması mümkün olmayacaktır. Bu durum asgari insan hakları standartlarına da aykırı olan bir uygulamadır. Ayrıca, HIV (Human Immunodeficiency Virus / İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü) ile yaşayan kişilerin ayrımcılığa maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu durum hem sağlık hakkını hem de insanlık onurunu doğrudan ihlal etmektedir. Örneğin, hemşire olarak staj yapan bir kişi HIV pozitif statüsü gerekçe gösterilerek staj yaptığı hastaneden dışlanmış; aynı zamanda bu durum kişide muhaceret statüsünü kaybetme korkusuna da neden olmuştur. Bu vaka, yalnızca AIHS Madde 3 kapsamında insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağının değil, aynı zamanda Ek Protokol 1 Madde 2 uyarınca eğitim hakkının ve Yogyakarta İlkeleri'nin 9., 12. ve 17. ilkelerinin ihlal edildiğini göstermektedir. Benzer şekilde dayanışma hattına, tutuklu durumdaki HIV'le yaşayan kişilerin sağlık hizmetlerine erişememeleri ve tutukluluk koşullarının sağlık durumlarını daha da kötüleştirdiği yönünde başvurular da alınmıştır. Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların İnsan Hakları'nı İzleme Raporu 2023¹⁵ de detaylı olarak ele alınan cezaevlerindeki bu durumlar hem sağlık hakkının hem de ayrımcılık yasağının ihlali niteliğindedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin (ESKHS) 12. maddesi, herkesin fiziksel ve ruhsal sağlık hakkına sahip olduğunu açıkça belirtmektedir. Ayrıca, Yogyakarta İlkesi 2 de devletlerin HIV statüsü nedeniyle bireyleri ayrımcılığa uğratamayacağını vurgulamaktadır.

NEFRET SUÇU VE NEFRET SÖYLEMİ:

Nefret suçu bağlamında hem 17 Mayıs'taki hem de 7 Eylül'deki Onur Yürüyüşlerinde, polis memurlarının gözleri önünde katılımcılar hedef alınarak taş atılmıştır. Saldırlara tanık olmalarına rağmen polis memurları saldırganlara müdahale etmemiş, sonrasında da konu hakkında işlem başlatmamıştır.¹⁶ Bu olayın dışında, 2023 ve 2024'te LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi suç olmasına rağmen özellikle çevrimiçi ortamlarda devam etmiştir. Üstelik 17 Mayıs Onur Yürüyüşleri ile ilgili paylaşımların altında nefret söylemi yorumları yapan kişilerle ilgili olarak polis etkin bir soruşturma yürütmemiştir. Polisin bu konuda harekete geçmemesi, nefret söyleminin yasaklanmasını öngören MSHUS'nin (Madeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi) 20(2). Maddesini ihlal etmektedir. Sosyal medya topluluk kuralları bazı nefret söylemi yorumlarının silinmesini ve konu hakkında Kuir Kıbrıs'ın yürüttüğü farkındalık çalışmaları yıllar içerisinde nefret söylemlerinin sayıca azalmasını sağlamışsa da yetkililerin bu konuda etkin bir adım atmamaları hak ihlallerinin yaygın bir şekilde yaşanmaya devam etmesine neden olmaktadır.

¹⁵ Erman Dolmacı, "Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların İnsan Hakları'nı İzleme Raporu 2023" (2024)

https://insanhaklariplatformu.eu/uploads/es%CC%A7itlikveadalet_TR_xe2.pdf erişim tarihi 29 Nisan 2025.

¹⁶ ILGA-Avrupa, Avrupa ve Orta Asya'da Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve Interseks Bireylerin İnsan Hakları Durumu: 2025 Yıllık Değerlendirme (2025) <https://rainbowmap.ilga-europe.org/countries/cyprus/> erişim tarihi 08 Temmuz 2025.

BARINMA:

2023'te de olduğu gibi Lefkoşa Türk Belediyesi ve Mağusa Belediyesi'nin barınma hizmetlerini LG-BTİ+'ları da kapsayacak şekilde genişletmesi barınma hakkı bağlamında olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Bu hakkın ihlaline dair 2024'te bir vaka tespit edilmese de 'dezavantajlı grup' niteliğindeki LG-BTİ+ topluluğunun barınma konusunda ayrımcılık yaşadığı ve ekonomik krizden olumsuz olarak etkilendiği geçtiğimiz yıllarda yapılan araştırmalardan bilinmektedir.¹⁷

EĞİTİM:

Eğitim hakkı kapsamında 2024'te trans bir birey, cinsiyet uyum süreci sonrası kendini tanımladığı isminin mezun olduğu üniversitenin diplomasında yer almaması nedeniyle kurumsal tanınma problemi yaşamıştır. İHP Acil Durum Hattı üzerinden yapılan temaslara sonucunda sorun çözülmüş olsa da bu örnek eğitim kurumlarında kimlik tanınmanın hâlâ keyfi idari kararlara bağlı olduğunu göstermektedir. Yogyakarta İlkesi 31'de, bireylerin cinsiyet kimliklerine uygun şekilde tanınmaları hakkının önemi belirtilmektedir. AİHM'in *Christine Goodwin v. Birleşik Krallık* (2002) ve *A.P., Garçon and Nicot v. France* (2017) kararlarında vurguladığı gibi, kimlik belgelerinde cinsiyet ve ismin tanınmaması AİHS Madde 8 kapsamındaki özel hayat hakkının ihlalidir.

SAĞLIK:

2024'te de cinsiyet onaylayıcı sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar devam etmektedir. İnterseks bebekler doğum sonrasında tıbbi gereklilik bulunmadığı halde beden bütünlükleri ihlal edilerek ikili cinsiyetten birine uyumlu olacak şekilde tıbbi müdahalelere maruz bırakılmaktadırlar. Bunu önleyen bir yasal metnin olmaması da konuyu doktorların inisiyatifine bırakmaktadır. Hem özel hem de kamusal sağlık kurumlarında 'erkek erkeğe cinsel ilişkide bulunma' hali kan veya bedensel doku bağıışı yapmakta engel olarak görülmeye devam etmektedir. Bu durum eşitlik ve ayrımcılık yasağı ilkeleriyle bağlantılı olduğu gibi sağlık hakkı ve bireyin cinsel kimliği nedeniyle vücuduyla ilgili meşru bir faaliyeti (bağıış) gerçekleştirmesinin engellenmesi nedeniyle beden bütünlüğünün korunması gibi birçok hakkı da ihlal etmektedir.

İSTİHDAM:

2024'te de özellikle translar, toplumdaki önyargı ve ayrımcılık nedeniyle iş bulmakta sıkıntı yaşamaya devam etmektedirler. Bu durum çalışma hakkı ve ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

ÖZEL HAYAT, TANINMA VE AİLE KURMA:

Cinsiyetin öz belirlenim hakkına göre hukuken tanınması konusunda yapılan tüm savunuculuk çalışmalarına rağmen yetkililerin gerekli düzenlemeleri 2024'te de yapmamaları özellikle trans ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişilere yönelik ayrımcılığın önlenmesini hedefleyen birçok uluslararası sözleşmeyi ihlal etmektedir. Ayrıca, Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattı'na ulaşan bir lezbiyen, özel mesajlarına rızası olmadan erişen ve partneriyle arasına mesafe koymasını talep eden ebeveynleri tarafından yoğun bir sorgulanma ve baskıya maruz kaldığını aktarmıştır.¹⁸ Benzer şekilde, 2024 yılı içinde Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattına ulaşan LG-BTİ+'lar aileleri tarafından reddedilme ve tehditlerle karşılaştığını belirtmiştir.

MAL VE HİZMETLERE ERİŞİM:

Kuir Kıbrıs'a yapılan birçok başvuruda 2023'te olduğu gibi 2024'te de mal ve hizmetlere erişim noktasında transların ayrımcılığa uğradıkları görülmektedir. Örneğin her yıl vurgulandığı gibi, kamusal alandaki umumi tuvaletlerin ikili cinsiyet sistemine göre düzenlenmesinden dolayı translar ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler ayrımcılık yaşamaya devam etmektedirler.¹⁹

ÖRGÜTLENME VE BARIŞÇIL TOPLANMA HAKKI:

Yasal anlamda 2023'e kıyasla hiçbir olumlu gelişme kaydedilmemiştir. Bununla birlikte, hem 2023'te hem de 2024'te Onur Yürüyüşlerinin ve daha birçok kamusal etkinliğin gerçekleştirilmiş olması önemli bir gelişmedir. Bu etkinliklerin barışçıl yapılarına rağmen, yukarıda da değinildiği gibi, 2024'te düzenlenen Onur Yürüyüşü Partisi'ne yönelik taşlı saldırı gerçekleştirilmesi ve polis bu durumu etkin bir şekilde soruşturup önlememesi, örgütlenme ve barışçıl toplanma hakkı başta olmak üzere en temel yaşam ve güvenlik hakkını ihlal etmektedir.

¹⁷ Buse Erzeybek Şemi & Saim Uluçaylı, "Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LG-BTİ+'ların Mevcut Sosyal Hizmetlere Erişimi Haritalama Çalışması Raporu" (2021) Kuir Kıbrıs Derneği

¹⁸ ILGA-Avrupa, Avrupa ve Orta Asya'da Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Bireylerin İnsan Hakları Durumu: 2025 Yıllık Değerlendirme (2025) <https://rainbowmap.ilga-europe.org/countries/cyprus/> erişim tarihi 08 Temmuz 2025.

¹⁹ Victor Madrigal - Borloz, "Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Üzerine Bağımsız Uzman Raporu" (2019) Birleşmiş Milletler <https://kaosgldernegi.org/images/library/2019birlesmis-milletler-cinsel-yonelim-ve-cinsiyet-kimligine-dayali-siddet-ve-ayrimciliga-karsi-koruma.pdf> erişim tarihi 8 Temmuz 2025.

LGBTİ+ MÜLTECİLERİN SİĞİNMA HAKKI:

2024 yılı içerisinde Acil Durum Hattı'na ulaşan vakalar arasında, özellikle cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle ülkelerine dönmeleri durumunda yaşam haklarının tehdit altında olacağını belirten LGBTİ+'ların destek talepleri dikkat çekmiştir. Örneğin, Afganistanlı bir kişi sınır dışı edilme korkusuyla Acil Durum Hattı'na başvuruda bulunmuş, ardından Mülteci Hakları Derneği'ne yönlendirilmiştir. Bu ve benzeri vakalar, Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+ mülteciler için etkili ve güvenli bir yasal düzenlemenin olmadığını ortaya koymaktadır. Oysa Yogyakarta İlkeleri'nin 23. ve 26. maddeleri, LGBTİ+ mültecilerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli korunma hakkını garanti altına almaktadır. Ayrıca cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık yapılmaksızın herkesin cinsel sağlık ve ruh sağlığı hizmetlerine erişimini güvence altına alması bakımından bu konu ESKHUS'un 12. Maddesinde düzenlenen sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin 22 No'lu Genel Yorumla da ilgilidir. Diğer yandan, özellikle LGBTİ+ olmanın suç sayıldığı ve bu durumdan dolayı zulüm görme ihtimali olan kişilerin ülkelerine geri gönderilmeleri, 1951 Mülteci Sözleşmesi Madde 33'te düzenlenen sınır dışı etme veya geri gönderme yasağı ile yaşam, işkence ve kötü muameleyle uğramama haklarına aykırıdır.

Bu bölümde sunulan vakalar, LGBTİ+'ların yaşadıkları hak ihlallerinin kesişimsel ve çok boyutlu yapısını gözler önüne sermektedir. Sağlık, muhaceret, ifade özgürlüğü, adalete erişim, eğitim ve mültecilik gibi temel hak alanlarında yaşanan yapısal sorunlar yalnızca bireysel travmalar üretmekle kalmamakta, aynı zamanda sistematik dışlanma biçimlerine ve kamu kurumlarındaki yerleşik ayrımcılıklara da işaret etmektedir. 2024 yılı verileri, LGBTİ+ bireylerin güvenli, eşit ve ayrımcılıktan arındırılmış bir yaşam sürdürebilmeleri için acil ve kapsayıcı politika değişikliklerine ihtiyaç duyulduğunu bir kez daha göstermektedir.

LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARININ TEMATİK ANALİZİ:

KAYITLI BERABERLİK VE AİLE KURMA HAKKI

Yogyakarta'nın 24. ilkesinde düzenlenen Aile Kurma Hakkı'na göre "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği fark etmeksizin, herkesin aile kurma hakkı vardır. Aileler, çeşitli şekillerde mevcuttur. Hiçbir aile, üyelerinin cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliğine dayalı olarak ayrımcılığa maruz bırakılamaz". Uluslararası standartlar bu şekilde iken, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların yaşadıkları hak ihlallerinin ve yapısal ayrımcılığın önüne geçmek için 'Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası'nda' ve mevcut uygulamalarda LGBTİ+'ları kapsayıcı değişikliklerin yapılması gerekmektedir çünkü Kıbrıs'ın kuzeyindeki mevcut 'mevzuatta' aynı cinsiyetten kişilerin evlenmelerine, kayıtlı beraberlik oluşturmalarına, ortak evlat edinmelerine ve tıbbi destekli döllenme yapmalarına izin verilmemektedir.²⁰ Bunların yanı sıra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yanı sıra Kıbrıs'ın kuzeyinde de eşcinsel çiftlerin çocukları için pasaport çıkaramamaları, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ayrımcılık, aile hayatına saygı ve seyahat özgürlüğü gibi temel ilkelerini ihlal etmektedir. Bu durum, çocukların eşit haklardan mahrum kalmalarına ve ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır.²¹

Her ne kadar 'Anayasa'nın' 19. ve 35. maddeleri özel hayat ve aile yaşamının korunmasını bir hak olarak tanısa da bu hakların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde nasıl işlediğine dair herhangi bir yasal veya yargısal yorum bulunmamaktadır. Yürürlükte olan 'Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası' (1/1998) ve ona bağlı diğer ilgili 'mevzuat' yalnızca kadın ve erkek arasında kurulan evlilikleri düzenlemekte, aynı cinsiyetten çiftleri herhangi bir şekilde tanımamaktadır.²² "Nişanlanma" (Madde 4) ve "evlenme" (Madde 7) bölümleri, kadın ve erkek arasında evlenmeyi varsayan ifadelerle şekillenmiştir. Bu heteronormatif yapı, yalnızca medeni bir birlikteliğin tanınmaması anlamına gelmemekte; aynı zamanda çok sayıda sosyal ve hukuki hakka erişimi de engellemektedir. Bu durum, aşağıda da değinileceği gibi, hem AİHS 8. ve 14. maddeleri, hem de Yogyakarta İlkeleri'nin 2., 3., 8., 24. ve 26. maddeleri açısından açık bir ayrımcılık teşkil etmektedir.

Kuir Kıbrıs Derneği Dayanışma Hattı'na 2024 yılı boyunca yapılan başvurular, bu hukuki boşlukların pratikte LGBTİ+'ların yaşamlarını nasıl etkilediğini de göstermektedir. Günlük pratikler birlikte yaşayan çiftlerin birbirlerinin eşleri olarak tanınmadıkları için ikamet izni alma, kira sözleşmesi yapma, banka hesabı açma, miras devri yapma, hastanede refakatçi olarak bulunma gibi temel durumlarda sistematik olarak ayrımcılığa uğradıklarını belgelemektedir. 'İkamet İzinleri ve Vizeler Tüzüğü' her ne kadar "Partner" tanımını "Bekâr olan yurttaşın veya bekâr olan yasal izinli kişinin evlilik dışı birliktelik yaşadığı bekâr kişi" şeklinde yapsa da aile ikamet izni için hemcins partnerlerden pratikte istenen kayıtlı beraberlik belgesi Kıbrıs'ın kuzeyinde sağlanmamaktadır. Bu durum da uygulamada hemcins partnerlerin bu haktan yararlanmalarının önünde engel oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kayıtlı beraberlik hakkının olmaması, aynı zamanda sağlık, mülkiyet, sosyal güvenlik, çocukların aile hayatına erişimleri ile adalete erişim gibi birçok hakkın da ihlali sonucunu doğurmaktadır. Örneğin, eşcinsel bir çiftin çocuk sahibi olduktan sonra yalnızca doğuran bireyin ebeveyn olarak tanınması hem diğer partnerin ebeveynlik hakkını hem de çocuğun bakımını sağlayan iki ebeveyn tarafından yasal olarak korunmasını engellemektedir.

²⁰ Kayıtlı Beraberlik ile ilgili hak ihlalleri bir sonraki bölümde daha detaylı olarak incelenecektir.

²¹ Daily Mail, "Gay British couple who paid a surrogate in Cyprus..." (2023) <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12218773/Gay-couple-stranded-Cyprus-three-months-collecting-son-born-surrogate.html> erişim tarihi 3 Haziran 2024.

²² Kuir Kıbrıs Derneği, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki 'Mevzuatın' LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Raporu (2021) <https://www.queercyprus.org/wp-content/uploads/2021/11/Kibrisin-kuzey-kesiminde-Mevzuatin-LGBTIlara-Yonelik-Ayrimcilik-Acisindan-Analizi-Raporu.pdf> erişim tarihi 12 Mayıs 2025.

EVLAT EDİNME, İKİNCİ EBEVEYNLİK VE SOSYAL HAKLARA ERİŞİM

Kıbrıs'ın kuzeyinde yürürlükte olan 'Fasıl 274 Çocukların Evlat Edinilmesi Yasasına' göre, mahkemeler evlat edinme kararını çocuğun yararını gözeterek vermekte ve bu süreçte 'yasada' cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği temelli herhangi bir açık kısıtlama bulunmamaktadır. Ancak uygulamada 'yasa' başvuran kişiyi dikkate almakta veya iki ebeveynli evlat edinmelerde yalnızca evli heteroseksüel çiftleri eş olarak varsaymaktadır. Bu da "kayıtlı birliktelik" hakkı bulunmayan LGBTİ+ çiftlerin çocuk sahibi olduklarında yalnızca ebeveynlerden birinin yasal olarak tanınmasını mümkün kılmakta, diğerini tanımamaktadır. Bu durum "ikinci ebeveynin evlat edinmesi" gibi uygulamaların LGBTİ+'lar açısından fiilen imkânsız hâle gelmesine neden olmaktadır. Heteroseksüel çiftler için tanınan bu hak, birlikte yaşayan LGBTİ+'lar için geçerli değildir.

Dayanışma Hattı'na gelen başvurular arasında yer alan bir vakada, kadın partnerlerden biri, bir çocuğu evlat edinmiş, birlikte yaşadığı diğer partner ise hukuken çocuğun ebeveyni olarak tanınmamıştır. Bu durum, yalnızca diğer eşin ebeveynlik hakkını değil, çocuğun her iki ebeveynle de eşit güvence altında yaşama hakkını da doğrudan ihlal etmektedir. Evlat edinme süreciyle bağlantılı olan sosyal sigorta ve sosyal güvenlik uygulamaları da eşitlikten uzak bir yapıdadır. '19/1976 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası' ile '73/2007 sayılı Sosyal Güvenlik Yasası' yalnızca doğum yapmış kadınlar üzerinden şekillendirildiğinden, evlat edinmiş ebeveynlerin doğum sonrası yardım ve geçici iş görmezlik gibi haklardan faydalanmaları mümkün değildir. Bu durum, evlat edinen bireylerin çocuğun bakım sürecinde ekonomik destekten mahrum bırakılmalarına yol açarken, çocuk ile bağ kurma sürecini de zora sokmaktadır. Ayrıca, sosyal sigorta veya emeklilik gibi haklar açısından da LGBTİ+'lar ciddi dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadır. "Kayıtlı birliktelik" ya da evlilik ilişkisi tanınmadığı için ölüm durumunda maaş devri, eşin sağlık güvencesinden yararlanma veya destek primi alma gibi haklara erişim söz konusu değildir. Bu eşitsizlikler, aşağıda değinileceği üzere, AİHS'nin 14. maddesi ile bağlantılı olarak özel hayatın ve aile yaşamının korunmasına ilişkin 8. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

Yüksek Mahkeme, 'Yargıtay Aile Hukuku 11/2013 (D.3/2016) kararında' evlat edinme sürecinde çocuğun üstün yararının öncelikle dikkate alınması gerektiğini vurgulamış olsa da, eşcinsel çiftlerin yasal birlikteliklerinin tanınmaması, bu kararın LGBTİ+'lar açısından uygulanabilirliğini sınırlamaktadır.²³ 'Yasada' açık bir ayrımcılık yer almasa da pratikte heteroseksüel birliktelik dışındaki tüm yapıların "doğal olmayan" ya da "tanımsız" olarak görülmesi, LGBTİ+ ailelerini görünmez kılmakta ve korumasız bırakmaktadır. Sonuç olarak, evlat edinme hakkı ile bağlantılı olan sosyal haklara erişim hem yasal düzenlemeler hem de uygulamadaki kurumsal önyargılar nedeniyle LGBTİ+'lar açısından büyük ölçüde kısıtlanmaktadır. Bu durum yalnızca LGBTİ+'ların değil, çocukların da temel haklarını ihlal etmektedir.

²³ Kuir Kıbrıs Derneği, *Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki 'Mevzuatın' LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Raporu* (2021) <https://www.queercyprus.org/wp-content/uploads/2021/11/Kibrisin-kuzey-kesiminde-Mevzuatin-LGBTIlara-Yonelik-Ayrimcilik-Acisindan-Analizi-Raporu.pdf> erişim tarihi 12 Mayıs 2025.

ÜREMEYE YARDIMCI TEDAVİLER İLE ÇOCUK SAHİBİ OLMA, ÜREME HAKKI VE TAŞIYICI ANNELİK İLE EBEVEYNLİK

Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların tıbbi yollarla çocuk sahibi olma hakkı, yasal düzenleme eksiklikleri, uygulamadaki öznellik ve mevcut 'tüzüklerin' heteronormatif altyapısı nedeniyle büyük ölçüde sınırlandırılmış durumdadır. '57/2014 sayılı İnsan, Hücre, Doku ve Organ Nakli ile İlgili Kuralları Düzenleyen Yasa' ve ona bağlı 'Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri ve Üremeye Yardımcı Tedavi Yöntemleri Tüzüğü', temel olarak insan sağlığının korunmasına yönelik düzenlemeler getirirken, LGBTİ+'ların erişimine dair herhangi bir özel hüküm içermemektedir. Bu düzenlemelerde "eş" ifadesi cinsiyetsiz olarak tanımlanmış olsa da taşıyıcı ebeveynlik gibi prosedürlerde sağlık çalışanlarının LGBTİ+ konularındaki farkındalık eksiklikleri ayrımcılık yaşanmasına neden olabilmektedir. Zira, taşıyıcı annelik tedavisi için başvuruyu sadece bir "kadın" yapabilmektedir.

Bu durum, Yogyakarta İlkeleri'nin 25. maddesinde tanımlanan üreme sağlığına ayrımcılıktan azade erişim hakkına açıkça aykırıdır. Her bireyin cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi ne olursa olsun üreme teknolojilerine erişim hakkı vardır ve bu hizmetlerin sadece belirli aile tiplerine açık olması, doğrudan bir hak ihlalidir. Tıbbi destekli döllenme sürecinde yaşanan ayrımcılıklar yalnızca bu alanla sınırlı kalmamakta; doğum sonrası sürecin diğer alanlarında da kendini göstermektedir. Çocuk doğduktan sonra, eşcinsel ebeveynlerde her iki partnerin de "resmi" evraklarda yer alması mümkün olmamaktadır. 'Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası'nın, eşcinsel çiftlerin resmi birlikteliklerini ve ebeveynliklerini tanımaması nedeniyle, tıbbi yöntemlerle doğan çocukların bile iki ebeveyni hukuken tanınmamakta, bu durum hem çocukların hem de ebeveynlerin temel haklarını ihlal etmektedir.²⁴

Bu süreçte açıkça görülen şey, üreme teknolojilerine erişimin yalnızca tıbbi bir mesele değil, aynı zamanda bir insan hakkı meselesi olduğudur. Kıbrıs'ın kuzeyinde bu alanı düzenleyen yasal çerçevenin LGBTİ+'ları kapsamadığı, bu bireylerin çocuk sahibi olma haklarının görmezden gelindiği ve üreme hakkının yalnızca belirli bir toplumsal modele göre şekillendiği ortadadır.

²⁴ "Kıbrıs, Çocuk Sahibi Olmak İsteyen Çifti Mağdur Etti", Gazedda Kıbrıs (Haber, 6 Mart 2025) <https://gazeddakibris.com/kibris-cocuk-sahibi-olmak-isteyen-cifti-magdur-etti/> erişim tarihi 12 Mayıs 2025.

AİHM VE BM İNSAN HAKLARI KOMİTESİ KARARLARI İLE KIBRIS'IN KUZEYİNDEKİ DURUM

Kayıtlı beraberlik, evlilik, evlat edinme ve üreme hakkı konularında AİHM ve BM İnsan Hakları Komitesi tarafından verilen kararlar, LGBTİ+’ların bu haklara erişimlerini düzenleyen iç hukuk sistemlerinin, ayrımcılık yasağına uygun olarak şekillenmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca bu konudaki detaylı yasal analiz ve öneriler *Kıbrıs’ın kuzey kesimindeki ‘Mevzuatın’ LGBTİ+’lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Raporu’nda*²⁵ da yer almaktadır. AİHM, *Schalk ve Kopf v. Avusturya* (2010) kararında, eşcinsel çiftlerin birlikte yaşadıkları birliğin “özel hayat” kapsamının yanı sıra “aile hayatı” çerçevesine de girdiğini kabul etmiştir. Bu karar, LGBTİ+’ların aile kurma biçimlerinin artık istisnai değil, tanınması gereken anayasal ve sözleşmesel bir hak alanı olduğunu ortaya koymuştur. *Vallianatos ve Diğerleri v. Yunanistan* (2013) kararında ise AİHM, Yunanistan’da yürürlüğe giren Medeni Birliktelik Yasası’nın yalnızca heteroseksüel çiftlere tanınmasının AİHS’nin 14. ve 8. maddeleriyle çeliştiğine hükmetmiştir. AİHM, yasa koyucunun eşcinsel çiftleri kapsam dışında bırakmasının, cinsel yönelime dayalı ayrımcılık oluşturduğuna ve bu ayrımcılığı haklı kılacak “ciddi ve inandırıcı gerekçelerin” sunulmadığına karar vermiştir. Benzer biçimde *Oliari ve Diğerleri v. İtalya* (2015) davasında Mahkeme, devletin eşcinsel çiftlerin birlikteliklerini tanıyacak herhangi bir yasal mekanizma sağlamamasının, 8. madde kapsamında “pozitif yükümlülüğün” ihlali olduğunu belirtmiştir. Kararda, aynı cinsiyetten bireylerin sosyal olarak kabul edilen bir çift olmalarına rağmen, yasal tanınma elde edememelerinin bireyleri güvencesizleştirdiği ve ayrımcılığa maruz bıraktığı ifade edilmiştir. AİHM’in bu üç kararı bir arada değerlendirildiğinde, evlilik dışında bir birliktelik biçimi olan “kayıtlı beraberlik” veya medeni birlikteliğin eşcinsel çiftlere tanınmamasının başlı başına ayrımcılık teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Kararlar yalnızca evlenme hakkının içeriğini değil, aile kurma hakkının çeşitliliğinin de güvence altına alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. Aynı şekilde *E.B. v. Fransa* kararında AİHM, lezbiyen bir bireyin evlat edinme başvurusunun yalnızca cinsel yönelimi nedeniyle reddedilmesinin AİHS’nin 8. ve 14. maddeleriyle bağdaşmadığına hükmetmiştir. Mahkeme, medeni durumunun (bekar) evlat edinmeye başvurmaya tek başına engel olmadığını, ancak yetkililerin LGBTİ+ bireylerin aile kurma iradesini sistematik olarak göz ardı ettiğini belirtmiştir. BM İnsan Hakları Komitesi de benzer doğrultuda kararlar vermiştir. *Young v. Avustralya* başvurusunda, uzun süreli eşcinsel partnerin ölümünün ardından, hayatta kalan partnerin emeklilik maaşı hakkından faydalandırılmaması, “cinsel yönelime dayalı ayrımcılık” olarak değerlendirilmiş ve MSHUS’nin 26. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir. Bu kararlar doğrultusunda, Kıbrıs’ın kuzeyinde LGBTİ+ bireylerin evlenememeleri, kayıtlı beraberlik kuramamaları, çocuklarını ortak şekilde tanıtamamaları, sağlık ve sosyal sigorta sisteminde partnerleri üzerinden haklara erişememeleri ve üreme teknolojilerine cinsiyet kimliği veya yönelimi nedeniyle erişememeleri açık bir hak ihlalidir.

Her ne kadar AİHM’nin yargı yetkisi Kıbrıs’ın kuzeyini doğrudan kapsamasa da Türkiye’nin AİHS ile AİHM’e taraf devlet olması ve Kıbrıs’ın kuzeyinde etkili kontrol sahibi olması nedeniyle bu kararların bağlayıcılığı dolaylı olarak geçerlidir. Ayrıca, son yıllarda Türkiye’de LGBTİ+ karşıtı söylemlerin özellikle “aile” kavramı etrafında şekillenmesi, bu politikaların medya ve siyasi ortam aracılığıyla Kıbrıs’ın kuzeyine de taşındığını göstermektedir. Bu gelişme yalnızca hukuki eşitliğin önünde engel teşkil etmemekte; aynı zamanda kamusal görünürlüğü, ifade özgürlüğünü ve toplumsal kapsayıcılığı tehdit eden bir güvenlik meselesine dönüşmektedir. Kıbrıs’ın kuzeyinde “kayıtlı birlikteliğin” veya evlilik hakkının bulunmaması yalnızca medeni statü tanımama değil; sağlık, miras, sigorta, velayet, barınma ve seyahat gibi temel haklara erişimi de doğrudan etkileyen çok yönlü bir insan hakları ihlalidir. Yürürlükteki ‘Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası’, ‘Evlat Edinme Yasası’, ‘İkamet İzinleri ve Vizeler Tüzüğü’, ‘Üremeye Yardımcı Tedavi Tüzüğü’ gibi ‘mevzuatlar’ LGBTİ+ bireylerin eşit haklara erişimlerini güvence altına almamaktadır. Sonuç olarak, mevcut yapının bütünlüklü ve hak temelli bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

²⁵ Kuir Kıbrıs Derneği, *Kıbrıs’ın kuzey kesimindeki ‘Mevzuatın’ LGBTİ+’lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Raporu* (2021) <https://www.queercyprus.org/wp-content/uploads/2021/11/Kibrisin-kuzey-kesiminde-Mevzuatin-LGBTIlara-Yonelik-Ayrimcilik-Acisindan-Analizi-Raporu.pdf> erişim tarihi 12 Mayıs 2025.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıbrıs’ın kuzeyinde LGBTİ+’ların insan haklarına erişimi tüm dünyada artan LGBTİ+ ve toplumsal cinsiyet karşıtı seferberlikle birlikte daha da endişe verici hale gelmektedir. LGBTİ+’lara ve Onur Yürüyüşlerine yönelik çevrimiçi nefret söylemleri, 2024’te Onur Yürüyüşü Partisi’ne yapılan taşlı saldırı gibi nefret suçları, şiddet ve ayrımcılık gibi konular önemini korumaktadır. Yetkililer bu sorunları ele almak için kayda değer adımlar atmamakta, yasal olarak tanımlanmış ve suç sayılan nefret söylemi gibi konularda etkin soruşturma yürütmemektedirler. Transların ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişilerin cinsiyetlerinin yasal olarak tanınmaması, sağlık, eğitim ve istihdam gibi konular başta olmak üzere birçok alanda haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Kıbrıs’ın kuzeyindeki LGBTİ+’ların insan haklarının iyileştirilmesi için 2022 yılı raporlamasında²⁶ kapsamlı bir öneri listesi oluşturulduğundan ve son yıllarda bu önerilerin değişmesi için önemli bir gelişme yaşanmadığından bu rapor da yalnızca kayıtlı beraberlik konusunda saptama ve önerilere yer verilmektedir.

Ayrıca bu konudaki detaylı yasal analiz ve öneriler *Kıbrıs’ın kuzey kesimindeki ‘Mevzuatın’ LGBTİ+’lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Raporu’nda*²⁷ da yer almaktadır. Buna göre, özellikle yetkili makamların denetiminde olan yerlerde birliktelikleri kayıt altına alınamayan partnerler ayrımcılığa uğramaktadır. Özellikle heteroseksüel partnerlerin sahip oldukları ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, beraberliklerini kayıt altına alamayan aynı cinsiyetten kişiler için sağlanmamakta ve bu durum da insan haklarının aile hakkı, eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerini ihlal etmektedir. Bu ihlallerin önüne geçilebilmesi için şu önlemler alınmalıdır:

- Yürürlükte olan ‘Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası (1/1998)’ gözden geçirilmeli ve yalnızca heteroseksüel ilişkileri kapsayan nişanlanma (Madde 4) ve evlenme tanımları (Madde 7) aynı cinsiyetten kişilerin de evlenmelerine, kayıtlı birliktelik kurmalarına veya ortak ebeveynlik haklarını elde etmelerine izin verecek şekilde düzenlenmelidir.
- Karşı cins birlikteliklerine verilen, sosyal güvenlik, çalışma ve emeklilik ödenekleri, serbest dolaşım, aile birleşmesi, ebeveyn hakları ve miras gibi hak ve destekler hemcins birlikteliklere de verilmelidir;
- Hemcins ilişkilerdeki partnerlerin tıbbi yardımla üremeye erişimleri dahil, refakat etme ve yapılacak tıbbi müdahaleler konusunda karar verme sürecinde ortaya çıkabilecek potansiyel ayrımcılığın önlenmesi için yasal değişiklikler yapılmalı ve bu değişiklikler sağlık çalışanları ve yönetiminin inisiyatifine bırakılmadan uygulanmalıdır;
- LGBTİ+’ların da çocuk evlat edinebilmeleri için, ayrımcılık olmadan diğer adaylarla aynı fırsatları sunan yasal düzenlemeler ve uygulamalar hayata geçirilmelidir;
- Hemcins ebeveynlerin ayrı ayrı ya da birlikte ebeveynlik, velâyet ve gözetim hakları, cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimliklerine dayalı ayrımcılık olmadan tanınıp teminat altına alınmalıdır;
- Transların cinsiyetlerinin yasal olarak tanınmasından önce veya sonra da ebeveynlik haklarına sahip olabilmeleri gerekmektedir.

²⁶ Erman Dolmacı, ‘Kıbrıs’ın kuzeyinde LGBTİ+’ların İnsan Hakları’nı İzleme Raporu 2022’ (2023) https://insanhaklarplatformu.eu/uploads/LGBTI%CC%87_rapor_TR.pdf erişim tarihi 7 Mayıs 2024.

²⁷ Kuir Kıbrıs Derneği, *Kıbrıs’ın kuzey kesimindeki ‘Mevzuatın’ LGBTİ+’lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Raporu* (2021) <https://www.queercyprus.org/wp-content/uploads/2021/11/Kibrisin-kuzey-kesiminde-Mevzuatin-LGBTIlara-Yonelik-Ayrimcilik-Acisindan-Analizi-Raporu.pdf> erişim tarihi 12 Mayıs 2025.

📍 **Ahmet Sadık Sokak, Temel 1 Apt. No 6, Köşklüçiftlik, Lefkoşa**

✉ **info@ihpcy.eu** 🌐 **insanhaklariplatformu.eu**

📺 **ihp.hrp** 📷 **ihp.hrp** 📞 **ihp_hrp**

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu'nun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform